Min farfars berättelse om den chilenska statskuppen den 11 september 1973

AMANDA FUENTES

Den 11 september 1973 störtades Chiles dåvarande demokratiskt valda president Salvador Allende i en statskupp. I 17 års tid styrdes landet av general Augusto Pinochets militärjunta. Tusentals människor förföljdes, mördades och försvann. Amanda Fuentes har intervjuat sin farfar som genomlevde denna tid.

INLEDNING

Statskuppen i Chile den 11 september 1973 och den därpå följande diktaturen är fortfarande ett öppet sår för många chilenare. Detta märks inte minst i hur ämnet har behandlats, både under och efter diktaturen. Allt från dagstidningar och akademiska artiklar till samtal runt matbordet har präglats av starka åsikter om militärjuntans ledare **Augusto Pinochet** och hans styre. Enligt vissa var Pinochet den hjälte och frihetskämpe som Chile desperat behövde. Andra har beskrivit honom i ordalag som inte lämnar tvivel om deras avsky.

Synen på militärkuppen varierar kraftigt beroende på vem man frågar, när man frågar och vilka personliga erfarenheter var och en har från den tiden. Till exempel finns det stora skillnader i hur chilenare uppfattar Pinochet som historisk person, beroende på deras egna politiska åsikter eller deras ekonomiska situation.

Min avsikt är inte att analysera den chilenska statskuppens syfte eller Pinochets handlingar. I denna text lyfter jag istället fram en enskild människas upplevelse av kuppen i en intervju med den pensionerade barnmorskan **Jorge Fuentes**, min farfar. Min farfar var ung studerande och bodde i Chiles huvudstad Santiago under kuppen, och han var också politiskt aktiv i det socialistiska partiet som leddes av president **Salvador Allende** när denne störtades (och dog) under statskuppen september 1973. Fokus i denna text ligger på min farfars berättelse om händelserna den 11 september 1973, samt på den oroliga tiden under veckorna genast efter kuppen.

Jag utgår från ett mikrohistoriskt perspektiv, där förståelsen av individens subjektiva upplevelse står i centrum. Förstahandsberättelser förmedlar inte enbart fakta om historiska skeenden, utan visar även hur händelserna tolkas och ges mening i efterhand ur ett personligt perspektiv (Marcela Cornejo, 2020). Personliga berättelser är speciellt viktiga inom den chilenska historietolkningen av militärkuppen, eftersom de officiella återberättelserna länge efter demokratins återkomst präglades av tysthetskultur och censur (Stern, 2006). Studien baserar sig också på forskningsmetoden *testimonio* (vittnesmål), som utvecklades i Latinamerika under 1990-talet inspirerat av **Rigoberta Menchús** vittnesbörd om förtrycket av ursprungsbefolkningen i Guatemala. Metoden går ut på att ge röst åt personer som marginaliserats i den officiella historiebeskrivningen under perioder av diktatur och förtryck (Smith, 2010–2011). Kontraster mellan den officiella och den personliga berättelsen blir då också synliga. Jag redogör först för den officiella historieberättelsen som finns tillgänglig i offentliga dokument och som återger en 'neutral' historisk tolkning av händelserna. Efter det presenterar jag min farfars berättelse.

HISTORISK BAKGRUND

Perioden efter andra världskriget fram till Sovjetunionens fall kom att förändra världsordningen i grunden. Under kalla kriget stod världen delad mellan två ideologiska block: den västerländska kapitalismen och den socialistiska kommunismen. Denna konflikt satte djupa spår även i Latinamerika. I Chile kulminerade motsättningarna i ett våldsamt regimskifte 1973, vars konsekvenser fortfarande präglar landet idag.

Den 3 november 1970 svors Salvador Allende, till den amerikanska regeringens förtret, in som Chiles president. Han vann presidentvalet med knapp marginal och stöddes därefter av den chilenska kongressen. Till skillnad från sin företrädare **Eduardo Frei Montalva** representerade Allende en uttalat socialistisk politik, vilket uppfattades som ett hot både mot USA:s inflytande i regionen och mot de utländska bolag som dominerade den chilenska ekonomin, framför allt inom gruvindustrin. År 1971 drev Allende igenom en lag som nationaliserade landets koppargruvor, vilket i praktiken innebar att amerikanska företag förlorade kontrollen över en strategiskt viktig resurs och förlorade inflytande över den ekonomiska utvecklingen i Chile. Även andra viktiga sektorer, som telekommunikationssektorn, förstatligades. Den politiska ledningen i USA kunde inte ignorera den förlust det här innebar för amerikanska företag och för USA:s inflytande över ett strategiskt viktigt land i Latinamerika. Därför blev Allendes tid som president startskottet för USA:s inblandning i statskuppen (Fazi, 2025)

Allendes regering inledde omfattande reformer inom jordbruk, utbildning och socialpolitik med målet att minska fattigdomen och öka jämlikheten. Dessa reformer framstod som radikala för ett antal politiska motståndare. Inledningsvis förbättrades levnadsstandarden för många chilenare, men ekonomin försämrades snabbt. De höjda lönerna ledde till ökad konsumtion, vilket skapade ett växande importberoende. Samtidigt sjönk världsmarknadspriset på Chiles viktigaste exportvara, koppar, vilket förvärrade den ekonomiska krisen. Missnöjet växte, och under 1973 präglades landet av protester, strejker och politisk oro (Paura, 2023).

Samtidigt ökade spänningarna inom militären. Armén splittrades mellan dem som ville försvara den demokratiskt valda regeringen och dem som stödde ett militärt maktövertagande. I juni 1973 försökte överstelöjtnant **Roberto Souper** genomföra en statskupp, men försöket stoppades av general **Carlos Prats**, enligt vilken militären skulle förbli apolitisk. Prats tvingades dock senare avgå och ersattes av general Augusto Pinochet som försvarsminister och överbefälhavare (Paura, 2023).

Statskuppen den 11 september 1973 hade länge planerats av militära ledare, däribland flottans viceamiral **José Toribio Merino** och

flygvapnets befälhavare **Gustavo Leigh**. Datumet valdes eftersom stora delar av armén befann sig i huvudstaden Santiago för en militärparad, vilket gjorde det möjligt att slå till samordnat. Pinochet, som kom att bli Chiles diktator, informerades inte om planerna förrän några dagar innan själva kuppen. Under morgonen den 11 september förklarade sig militärjuntan, nu under ledning av Pinochet, som Chiles nya regering. Presidentpalatset La Moneda anfölls och annekterades efter flera timmars motstånd från Allende och hans anhängare. Ett tillstånd av inbördeskrig utropades och krigslagar infördes. Inget motstånd tolererades; områden och människor som uppfattades som hot lades snabbt under arméns kontroll. Närmare 10 000 människor fängslades i Chiles nationalstadion, där de förhördes, torterades och i vissa fall avrättades. Landet isolerades från omvärlden under en vecka, ingen slapp vare sig in i eller ut ur Chile. Under den här tiden och veckorna därefter genomfördes en rad reformer under den nya regeringen. Konstitutionen avskaffades, alla vänsterinriktade medier förbjöds tillsammans med Chiles största fackförening och alla borgmästare och lokalt valda representanter ersattes av aktiva eller pensionerade militärer. Böcker, tavlor och tidningar som ansågs vara kopplade till Allende eller vänstern brändes, det blev till och med förbjudet att använda ordet ”kamrat” för att tilltala varandra. Under Pinochets ledning tillkom allt fler begränsningar under de kommande sjutton åren (Bigelow, 2023).

FARFARS BERÄTTELSE

Min farfar beskrev hur situationen såg ut i Santiago de Chile just innan militärkuppen:

> *Situationen vid tiden [för militärkuppen] var ganska svår. Det fanns mycket social oro, protester, många attentat som var riktade mot Salvador Allendes regering. Under hans tredje regeringsår var situationen mycket svår och radikaliserad, mycket … våldsam. Det påverkade oss som familj eftersom det var brist på grundläggande förnödenheter [i butikerna] för att kunna leva. Det fanns problem med transporter, mycket strejker av alla de slag. Med tiden förstod vi att allt var konstlat och på något sätt provocerat.*

Senare återkom han till det här med att strejkerna var provocerade och förklarade följande:

> *Tiden före kuppen uppfattades som mycket radikaliserad, det bildades paramilitära politiska grupper som hörde*

till ytterhögern, som hade en symbol liknande nazistsymbolen. De ägnade sig åt att utföra attentat mot oljeledningar eller gasledningar. Det organiserades lastbilsstrejker eftersom lastbilsföretagsägarna var motståndare till [Allendes socialistiska] regering och de samarbetade och var allierade med USA. USA hade redan börjat försöka störta regeringen på alla möjliga sätt, redan innan Salvador Allende ens kom till makten hade det skett attentat, armégeneralen Schneider hade dödats. Allt detta för att skapa situationer som hindrade Salvador Allende från att nå regeringsmakten.

Farfar förklarade i detalj hur han sett motsättningarna eskalera mellan de olika politiska parterna:

Vägar blockerades, allt som handlade om försörjning stängdes ner och det skapade ett problem som till slut... [utmynnade i oroligheter på gatorna]. Alternativet som Allendes regering försökte få till stånd var att bekämpa detta genom att skapa lokal försörjning, frivilliga organiserade sig för att hjälpa till att se till att försörjningen nådde människor på bästa möjliga sätt. Detta irriterade oppositionen ännu mer eftersom de såg att... för varje svårighet de skapade hittade regeringen en lösning, och den lösningen fick brett stöd från medborgarna. Det var de här förhållandena som gjorde att militären började involveras. Under den här tiden dödade de också personer som stod nära Salvador Allende och de utförde också andra attentat. Tills de hade skapat förutsättningar för en statskupp. Senare visade det sig att allt det här var finansierat av USA.

Enligt amerikanska historiebeskrivningar var strejkerna en genuin reaktion från folket under en svår ekonomisk tid (U.S Department of State, u.å). Mycket av informationen från amerikanska källor jag använt mig av, som dessutom varit finansierade av den amerikanska regeringen, är färgad av amerikanska vinklingar. Till exempel beskrivs bristen på varor som en konsekvens av Allendes sociala reformer och den inflation detta ledde till (Edwards, 2024; Espinos, 2021; *Encyclopaedia Britannica* u.å.). Det här tyder på att Kalla kriget och USA:s egna ekonomiska intressen fortsättningsvis har en märkbar betydelse för amerikansk historieskrivning och tolkning. Det görs alltså fortfarande ett medvetet försök att tona ner i vilken utsträckning USA var inblandat i militärkuppen, trots att landet erkänt sin inblandning till viss del (Kornbluh, 2013).

Om själva militärkuppen som skedde den 11 september 1973 berättade min farfar hur han och min farmor hade upplevt dagen:

Redan före den 11 september fanns det många rykten om att det fanns rörelser bland militären. Faktum är att det hade skett ett tidigare attentat som leddes av en armégeneral som organiserade det som kallades El Tanquetazo. Det var någon gång i juni 1973. Det slogs ned av arméns överbefälhavare vid den tiden, Carlos Prats, han slog ned det kuppförsöket. Senare visade det sig att det inte var ett riktigt kuppförsök, utan mer ett sätt att testa reaktionerna inför ett eventuellt kuppförsök. Då bestämdes det att det skulle införas vapeninspektioner. Det här gav de väpnade styrkorna befogenhet att gå in på arbetsplatser, fabriker, industrier, vad som helst med ursäkten att leta efter vapen. Så dessa rykten fanns i luften. Så när statskuppen kom, gick min fru...tidigt till sitt arbete på telefonbolaget som låg 50 meter från presidentpalatset La Moneda. Hon började arbeta klockan 07:00 den dagen, den 11 september 1973. Hon ringde mig och sa att något konstigt händer eftersom det finns militärer i kommunikationscentralen på telefonbolaget. Att de sätter metallskydd på fönstren.

Jag minns att runt 11:00 hörde vi att de skulle bomba La Moneda om Allende inte kapitulerade, inte gav upp eller lämnade presidentpalatset. Och vi, jag i mitt kvarter, såg att även carabineros (polisen) och militären kom och började be folk som stod på gatan att gå in, eftersom vi hade gått ut för att se vad som hände. Vid ett tillfälle blev jag visiterad av militären. Och vid ett annat tillfälle av polisen. De ville att ingen skulle vara ute på gatorna, men det var omöjligt eftersom man inte visste mycket om något.

Under tiden var min fru på sin arbetsplats. Och runt 13:30 eller 14:00 dök hon upp bredvid mig. Jag var ute på gatan och tittade eftersom det var mycket oroligheter, och plötsligt kom hon fram till mig. Och just då hördes skottlossning överallt, och hon pratade med mig och jag backade. Efteråt sa hon att hon räddade mitt liv eftersom ett kulregn passerade precis där jag stod.

Hon berättade att på telefonbolaget hade militären samlat alla anställda i ett rum och sagt vad som hände, att från och med nu hade de väpnade styrkorna kontrollen över byggnaden, och att de som ville gå kunde göra det. Men på egen risk eftersom de inte kunde garantera skydd, då det redan rådde ett öppet ”konfliktläge” ute på gatorna. Men det var mest militären som sköt överallt för att få folk att gå in och inte vara ute på gatorna i centrala Santiago. Så var det. Men min fru bestämde sig ändå för att gå, och hon gick till fots. Det enda de sa var att hon skulle gå tätt intill husväggarna och med en vit trasa i handen så att de kunde se henne. Från platsen vid La Moneda där hon arbetade till där vi bodde var det flera kilometer. Så hon var tvungen att gå den sträckan med den risken, och hon gjorde det.

Hon berättade vad som hade hänt, att de hade hört bomberna som föll över La Moneda. Hon var där och kände hur byggnaden skakade av explosionerna, och 200 meter bort på samma gata som telefonbolaget låg Socialistpartiets centrala högkvarter, som också bombades, och de kände det också.

Den här berättelsen var för mig helt obekant. Mina farföräldrar har inte velat tala om det som hände i Chile den 11 september.

Gällande reaktionerna i hans närhet berättade farfar följande:

Det här hände för mer än 50 år sedan, och vi var unga människor med mycket idealism, en idealistisk, romantisk syn på samhället, kan man kalla det. Där fanns det inget utrymme för oss att tänka att det kunde finnas våld, eller att någon kunde ha förmågan att döda en annan person bara för att den var annorlunda. Så det var väldigt svårt att ta in. Innan kuppen kunde man inte föreställa sig att något sådant skulle kunna hända, att något så brutalt och med så mycket omotiverat våld skulle inträffa.

Att plötsligt möta ett våld som vi senare såg var mycket brutalt, det var väldigt svårt. Faktum är att ... det var.... verkligen farligt att gå till skolan efteråt, eftersom det var utegångsförbud från klockan 17:00 eller 18:00, och att gå till skolan och bli stoppad av militären...Det uppstod många mycket våldsamma situationer där kvinnor fick sina byxor sönderrivna. Kvinnor fick inte gå i byxor vid den tiden, långt hår och skägg var vanligt – den typiska idealistiska stilen var stark, hippiekulturen fanns fortfarande, och hippiekulturen var "fred och kärlek", med skägg och allt. Så [militärens] reaktion var att män skulle vara mycket "manliga", så de klippte håret [på männen]. Kvinnor skulle vara mycket feminina, så de rev sönder byxorna [på kvinnorna]. Det var alltså mycket våldsamt på gatorna, att bli attackerad på gatan... Den här vardagen skapade i början mycket osäkerhet och rädsla. Men senare insåg vi att det var ett sätt att leva. Vi var tvungna att anpassa oss till att leva så i många år. Men man lär sig att leva på det sättet och att vara mer försiktig, inte som förr när man bara gick ut.

Chile gick från att vara en progressiv och öppensinnad demokrati till en högerextrem och totalitär diktatur över en natt. Trots att läget hade varit oroligt långt innan och att det redan ryktats om en statskupp var mängden våld och lidande något helt oväntat för majoriteten av befolkningen.

Farfar berättade också om militärens våld och de trauman som följde med diktaturen:

Dessutom fanns det alltid en extra oro, och det tog lång tid att övervinna traumat av att se hur många vänner som alla var engagerade i politiken [dog], eftersom vi var studenter vid universitetet och den sociala frågan vid den tiden var oundviklig... Många gick i exil, och faktiskt bor några av mina vänner fortfarande i Sverige, dit de flydde i exil. Andra dog i Santiago de Chile under mycket...svåra omständigheter som var svåra att förstå. Alltså, unga vänner som var 15–16 år och som inte gjort någon illa. De dödades med ursäkten att de var gerillakrigare, att de var stridande. Och man visste att det inte var sant.

Jag hade en vän som gjorde sin värnplikt. Han gjorde militärtjänst. De fick honom att göra saker som gav honom fruktansvärda trauman, som att tortera människor. En gång när jag åkte till universitetet åkte han med mig på bussen och berättade och grät, att han inte ville fortsätta vara militär, eftersom han tvingades göra hemska saker. Han visste inte vad han skulle göra. Senare dog den killen. De sa att han hade dött av något, men sanningen är att man aldrig fick veta vad som hände med flera av dessa killar. Till och med rapporterades de som döda i Argentina som om de skulle ha varit en del av en gerillagrupp där, som bestod av 130 personer... Vid den tiden fanns flera diktaturer i Sydamerika. Det kallades för Operación Condor, som var ett samarbete mellan militärerna i diktaturerna i Argentina, Brasilien, Uruguay och Chile. De samarbetade för att genomföra den här typen av aktioner, och fick det att se ut som om dessa chilenare hade dött i

Argentina. Det här skapade mycket oro, mycket ångest.

Men senare lärde vi oss att leva med den rädslan och att samexistera med den, att omvandla våra liv och leva i detta scenario där idealismen inte hade någon plats. Det var ungefär så det var efter september.

Vi uppfattade Pinochet och medlemmarna i militärjuntan...som mycket våldsamma, hotfulla och aggressiva typer. Det hörde man på uttalanden de gjorde i tv, där de sa att de var i krig, vilket rättfärdigade alla våldshandlingar. De sa att den som blev ertappad ute under utegångsförbud skulle avrättas. Alltid hot och varningar: "Ni kommer att avrättas, ni kommer att dömas." De kallade till och med ut personer med namn och efternamn som skulle infinna sig på närmaste polisstation. Och folk, som inte visste vad det handlade om, gick dit och de blev mördade. Det var alltså inte så att de bara blev gripna, utan de sökte upp personer med namn och efternamn och dödade dem. Varför? För att de på något sätt identifierades som ledare som kunde skapa problem. Och med tiden...blev Pinochet ännu mer våldsam... militära underrättelsetjänsten förföljde politiska ledare och partifunktionärer och grep dem. [De fördes] inte till fängelser, utan till hemliga platser [där de] torterades för att få fram information, och många dog av det. De mördades, kastades i havet eller i bergen.

Det här är saker som jag sällan, om alls, fått höra om tiden under diktaturen. Att höra min egen farfar berätta om så traumatiska händelser går emot den bild jag har av både honom och Chile. Jag ser tillbaka på alla mina minnen från Chile med glädje och kärlek. Mycket av det tack vare den stora ansträngning som farfar och farmor gjort för att skydda mig och mina syskon från en mycket svår verklighet och traumatisk historia. Jag var relativt gammal då jag fick veta att Chile hade varit en diktatur, men ändå så pass ung att jag inte förstod till fullo vad det innebar att leva i en diktatur. Tidigare hade jag inte hört om dödsoffren och alla dem som blev torterade av militären.

Farfar reflekterade också över hur demokratins återkomst skapade en känsla av svek när de som åkt i exil återvände för att återta den politiska ledningen i landet:

Jag, som är en av dem som upplevde kuppen och som stannade kvar i Chile, hade en uppfattning om att de som tvingades gå i exil skulle återvända med en utbildning, med erfarenheter som skulle bidra till landets utveckling. Vi som stannade här och levde den hårda verkligheten trodde att de skulle komma tillbaka med en social känslighet som skulle förbättra landets villkor. Men dessa personer kom tillbaka och anpassade sig snabbt till den grundlag som fanns från 1980, som hade skapats under diktaturen utan att någon konsulterats. I början sa de "Vi ska förändra saker", och alla tog emot dem med stor...jag vet inte om ordet är glädje, men med stor förväntan på att de politiska ledare som hade varit i exil skulle börja förändra landet. Men dessa ledare genomförde inga större förändringar. De anpassade sig snabbt till det som fanns, och det skapade stor besvikelse, som fortfarande finns kvar idag.

Det här fortsätter att skapa avstånd till vanliga människor. Faktum är att det bästa exemplet är att det nyligen har varit val, och de ledare som var så viktiga för landet vid den tiden [som vid demokratins återkomst hade kommit tillbaka till Chile efter en lång tid i exil] har praktiskt taget försvunnit. Folket har avvisat dem.

Spåren från den 11 september syns än idag i Chile, speciellt inom politiken. Folket har tappat hoppet om politiker och politiken över lag. Den starka framtidstro som präglade landet innan Pinochet har inte återkom-

mit. Politikens möjlighet att ändra världen ses inte längre som något självklart, utan snarare som ett avlägset minne. Chiles politik färgas ännu av diktaturen, trots att det gått över 50 år sedan dess.

Farfar gav också en inblick i den personliga lärdomen och livsstilen som växte fram i diktaturens skugga:

Med min fru, din farmor, lärde vi oss att hålla ihop som familj och leva mycket inåt. ...Det var en tid då man delade väldigt lite [med sig av sina åsikter], eftersom man inte visste vem man pratade med, om det var någon som kunde utgöra en risk för dig. Det här tvingade oss att vara försiktiga, att vara balanserade, och inse att vi bara hade varandra att lita på. För det som hände utanför var mycket komplicerat, mycket farligt. Under dessa förhållanden bildade vi familj. Vi var väldigt glada över att vi lyckades att inte överföra våra trauman till våra barn. Vi var väldigt unga när vi upplevde statskuppen, och det ger oss stor tillfredsställelse att se att vi inte överförde våra trauman till våra barn, att vi skapade goda människor, med moralisk styrka.

Vi lärde oss att vi måste skapa en familj där dialog, närhet, ärlighet och kärlek var det viktigaste, de främsta verktygen, eftersom vi utanför dörren levde i en motsatt verklighet...Det var raka motsatsen till vad samhället utanför erbjöd våra barn, där det var konkurrens, egoism, och framgång till varje pris som gällde, ”jag är bättre än du”.

Så det är vad jag kan dela med dig: att trots att vi levde under 17 år av diktatur med din farmor, lyckades vi vara något som liknade en lycklig familj. Jag tror att det gav oss kärlek. Vi var lyckliga, vi älskade varandra, vi respekterade varandra, vi värderade varandra. För mig var hon alltid en partner att ta hand om, att dela livet med på ett jämlikt sätt. Jag tror att vi var mycket progressiva med din farmor. Vi delade roller och uppgifter. Vi delade allt, det spelade ingen roll vem som gjorde vad. Och det gjorde att vi vande oss vid att göra saker tillsammans: laga mat tillsammans, handla tillsammans. Allt gjorde vi gemensamt. Och det blev så att när barnen gick i lågstadiet så blev folk förvånade och trodde att jag var en pappa utan jobb, eftersom jag alltid lämnade barnen i skolan och hämtade dem på eftermiddagen med din farmor. ...Det väckte uppmärksamhet för vår livsstil, och jag sa till din farmor att vårt liv inte var vanligt, att det var lite annorlunda och att vi måste vara försiktiga med vad vi delade, eftersom det inte var normalt.... Och därför säger jag att vi var ganska progressiva, eftersom man idag talar om det. Men vi hade jämställdhet som något naturligt. Vi gick och handlade tillsammans, alla projekt gjorde vi gemensamt, och därför tror jag att ni har märkt att vi alltid lagade mat tillsammans och gjorde saker tillsammans, det var aldrig... att en satt och väntade på att den andra skulle laga mat. Nej, vi lagade mat tillsammans. Ni såg det, och det lärde vi oss att leva med från den tiden.

Det är ungefär vad jag kan berätta som livserfarenhet, där kärleken och omtanken aldrig försvann, inte ens idag. Och det har varit...för mig en drivkraft som har gett mig styrka att leva denna svåra process [efter farmors död]. Din farmor har förberett mig för denna process, säger jag. För mig spelar det ingen roll – det spelar ingen roll om jag städar, lagar mat, jag tänker bara att jag är med henne, men jag gör det ändå.

Trots demokratins återkomst 1990 känner yngre generationer fortfarande av efterskalven från diktaturen. I min familj syns detta bland annat i form av en avvikande familjestruktur. För mig har den vördnad och respekt mina farföräldrar visat varandra all-

tid varit en självklarhet, trots att människor i deras ålder brukar ha en mera konservativ och traditionell syn på äktenskapet. Att deras familj uppfattades som avvikande under en tid som värderade homogenitet och konkurrens var inget jag tänkt på tidigare. Den här personliga historiska berättelsen har inte bara gett mig en inblick i hur livet i Chile förändrades efter militärkuppen år 1973, den har också gett mig en inblick i varför min familj fungerar som den gör.

Amanda Fuentes är nybliven student från Vasa övningsskolas gymnasium och detta är en nedkortad version av en uppsats i historia.

KÄLLOR

Cornejo, M., Rocha, C., Villarroel, N., Cáceres, E., & Vivanco, A. (2020). Tell me your story about the Chilean dictatorship: When doing memory is taking positions. Memory Studies, 13(4), 601–616. https://doi.org/10.1177/1750698018761170

Encyclopaedia Britannica (u.å.) 'Salvador Allende'. Tillgänglig på: https://www.britannica.com/biography/Salvador-Allende (hämtad 28 maj 2026).

Edwards S. (2024). Inflation and the Corruption of Currency in Latin America: Chile, 1970–1973. Journal of Policy History. 36(4):386-399. doi:10.1017/S0898030624000083

Espinosa, V. (2021). Salvador Allende's development policy: Lessons after 50 years. Economic Affairs. 41:96–110. https://doi.org/10.1111/ecaf.12441

Fazi, T. (2025). 9/11 i det globala syd: den USA-stödda fascistiska kuppen i Chile 1973. Global Politics. Publicerad 12 september. Hämtad från: https://www.globalpolitics.se/9-11-i-detglobala-syd-den-usa-stodda-fascistiska-kuppen-i-chile-1973/

Kornbluh, P. (2013) *The Pinochet File: A Declassified Dossier on Atrocity and Accountability*, The New Press.

Office of the Historian. (u.å.). Milestones: 1969–1976 – Chile and the United States: U.S. involvement in the overthrow of Allende. Hämtats från: U.S. Department of State. Hämtad från https://history.state.gov/milestones/1969-1976/allende (01.12.101

Paura, C. (2023). 50 años del golpe de estado en Chile: ¿cómo y por qué sucedió? Publicerad 8 september 2023. National Geographic Historia. Hämtats från: https://historia.nationalgeographic.com.es/a/50-anos-golpe-estado-chile-como-y-por-quesucedio_20159 (Hämtad 1.12.2025)

Smith, K. (2011), Female voice and feminist text: testimonio as a form of resistance in Latin America. Florida Atlantic Comparative Studies Journal, 12(1-37). https://home.fau.edu/peralta/web/FACS/testimonioresistance.pdf

Stern, S. J. (2006). Battling for Hearts and Minds: Memory Struggles in Pinochet's Chile, 1973– 1988 (Latin America Otherwise). Durham, NC: Duke University Press Bilagor Link till transkriptet översatt till svenska

U.S. Department of State (u.å) Chile and the United States: Allende Years'. Office of the Historian. Hämtats från: https://history.state.gov/milestones/1969-1976/allende (Hämtad: 1.12.2025).